

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

«Η επίδραση της τέχνης δεν είναι καταγραφίσιμη ή μετρήσιμη»

ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΡΙΑΕΝΑ ΑΣΤΡΑΠΕΛΑΟΥ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΝΙΚΟΣ ΚΟΚΚΑΣ

Είναι ένας μικρός πίνακας που μοιάζει απροσπέλαστος γιατί φαίνεται ότι γράφει κάτι που δεν μπορείς να διαβάσεις. Ανάλογα από το πόσο κοντά θα πλησιάσεις, με τις σωστές συντεταγμένες θέασης, το βλέπεις ξεκάθαρα: από το έργο του Τομ Φρίντμαν στο γραφείο του Δημήτρη Δασκαλόπουλου στο Μαρούσι αναδύεται, σχεδόν μέσα από μιαν αχλύ, η λέξη «Ego». Διακριτικά εμφανής, αν και αναμφισβήτητα παρούσα, δεν επιβάλλεται και μάλλον σε περιμένει να την ανακαλύψεις. Δεν είναι ένα έργο που έχει δημιουργηθεί για τον ίδιο, άλλωστε ο Δημήτρης Δασκαλόπουλος δεν είναι ένας συλλέκτης που θέλγειται ή επιδιώκει να τον βιογραφούν με κάποιο τρόπο οι καλλιτέχνες το έργο των οποίων συλλέγει, όμως σκέπτομαι ότι ταίριαζει με έναν τρόπο με τον ιδιοκτητή του. Έναν πολύ επιτυχημένο επιχειρηματία, έναν από τους μεγαλύτερους συλλέκτες σύγχρονης τέχνης διεθνώς, με την αντίστοιχη προβολή που επιφέρουν τέτοια μεγέθη δράσης, τον οποίο όμως συναντώ σε έναν πολύ απλό, ας πούμε «σπαρτιατική» κορφοράτε λιτότητας χώρο. Λίγοι κατάλογοι εκθέσεων και βιβλία φέρνουν στον χώρο τις εκθέσεις της συλλογής του εξωτερικού και την κοινωφελή δραστηριότητα του οργανισμού πολιτισμού και ανάπτυξης NEON αλλά και του ανεξάρτητου, μη κερδοσκοπικού ερευνητικού οργανισμού διαNEOσις, σημαίνοντα που απηχούν πολύτιμα, όσο και σπάνια για έναν επιχειρηματία/συλλέκτη σημανόμενα. Αλλωστε συναντηθήκαμε στον απόηχο της δωρεάς ενός μεγάλου μέρους της συλλογής του (περισσότερα από 350 έργα) σε ΕΜΣΤ, Tate Modern, Guggenheim και MCA Chicago και της έκθεσης «Dream On» στο πρώην Δημόσιο Καπνεργαστάσιο. Εκεί όπου σε επιμέλεια του Δημήτρη Παλαιοκρασσά, ιστορικού Τέχνης και συμβούλου της συλλογής του, παρουσιάζονται έργα προτού ταξιδέψουν για τους νέους τους προορισμούς. Στην πλειονότητά τους, μεγάλων, τεραστίων διαστάσεων.

Ο κ. Δημήτρης Παλαιοκρασσάς έλεγε στη Συνέντευξη Τύπου ότι οι γκαλερίστες έτριβαν τα χέρια τους όποτε σας έβλεπαν, γιατί ήξεραν ότι είστε από τους ελάχιστους που αποτολμούν να αποκτήσουν τόσο μεγάλα έργα. Τι είναι αυτό που σας κινητοποιούσε;
«Δεν μπορείς να διαλέγεις έχοντας στο μυαλό σου τις διαστάσεις του σαλονιού σου αν θες να κάνεις μια συλλογή αντιπροσωπευτική της σύγχρονης τέχνης. Όταν λοιπόν οι καλλιτέχνες έχουν απελευθερωθεί και εκφράζουν τη δημιουργικότητά τους και με αυτούς τους τρόπους

Ο επιχειρηματίας, σημαντικός συλλέκτης και ιδρυτής οργανισμών έρευνας και πολιτισμού, δεν σταματά ποτέ να τολμά και να εξελίσσεται.

τους υπερμεγέθεις, ε, εγώ που έκανα συλλογή σύγχρονης τέχνης, όχι συλλογή για να στολίσω το σπίτι μου, ήμουν αναγκασμένος να έχω αυτά τα μεγάλα έργα αυτών των καλλιτεχνών διότι αυτά φτιάχνουν. Εγώ δεν νομίζω ότι οι καλλιτέχνες περιορίζονται εύκολα».

Συνήθως το κάνουν προκειμένου να αγοραστούν τα έργα τους.

«Περιορίζονται συνήθως από όρους αγοράς ή κατά παραίνεση των γκαλερί που τους εκπροσωπούν οι οποίες πρέπει να δημιουργήσουν και έναν τζιρό γύρω από τη δουλειά του καλλιτέχνη. Άρα τους σπρώχνουν να κάνουν περισσότερα έργα, πιο οικεία και πιο "οικιακά", ώστε να θέλει ένα συλλέκτης πιο εύκολα να τα αγοράσει, γιατί η αλήθεια είναι ότι πολλοί συλλέκτες και ιδίως στην Αμερική αγοράζουν κατά κύριο λόγο για να γεμίσουν το σπίτι τους. Μετά κάποιοι ξεφεύγουν από τον οικιακό χώρο και σκέπτονται να δημιουργήσουν χώρους αφιερωμένους στην έκθεση των έργων».

Τη ζωγραφική την είχατε αποκλείσει συνειδητά από την αρχή;

«Ναι, γιατί πραγματικά πίστευα ότι η καλή ζωγραφική έγινε τους αιώνες που δεν υπήρχε άλλο μέσο. Εκεί έχουν γίνει τα οπίστευτα αριστουργήματα της Ιστορίας της Τέχνης τα οποία βρίσκονται αναρτημένα στα μεγάλα μουσεία του κόσμου και ευτυχώς γιατί εκεί έπρεπε να είναι. Άρα η ζωγραφική που γίνεται μετά το '60, το '70 κατά τη δική μου άποψη είναι μια επανάληψη, μια προσπάθεια "επανεφεύρεσης" όπως λέγεται σε αυτόν τον χώρο, η οποία εμένα δεν με συγκινούσε ποτέ. Όχι ότι δεν υπάρχουν ωραία έργα ζωγραφικής σύγχρονα, υπάρχουν. Αλλά πραγματικά αυτό που έγινε μετά τον Ντισάν, ιδίως τα τελευταία 40-50 χρόνια, είναι ότι οι καλλιτέχνες χρησιμοποιούν όλα τα μέσα και κάνουν μεγάλες κατασκευές. Εκεί ήθελα περισσότερο να επικεντρωθώ».

Στην πορεία δεν αλλάξατε γνώμη;

«Όχι, τη βρίσκω βαρετή. Όπως λέω, υπάρχουν ωραίοι πίνακες που θα ήθελε κανείς να βλέπει αλλά δεν νομίζω ότι προσθέτουν κάτι στην Ιστορία της τέχνης».

Συνήθως οι συλλέκτες θέλουν να έχουν άμεση πρόσβαση στα έργα τους, να είναι και πιο εύκολο να μεταφερθούν και να δανειστούν. Για παράδειγμα, φαντάζομαι δεν είχατε δει την εγκατάσταση «Caveat emptor» (2002) του Τόμας Χίρσορν όταν παρουσιάστηκε το 2011 στο Γκούγκενχάιμ στο Μπιλμπάο, στο πλαίσιο της έκθεσης «The Luminous Intervals».

«Όχι, και φαντάζομαι ότι η Tate που θα το πάρει κάποια στιγμή θα αποφασίσει να το εγκαταστήσει για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, ότι δεν θα το βάλει σε μια έκθεση των τριών μηνών».

Γιατί να έχετε στην κατοχή σας ένα έργο με το οποίο δεν έχετε επαφή;

«Γιατί είναι ήδη 20-25 ετών και αν το είδες χθες είναι επίκαιρο, σημερινό, προκλητικό, δημιουργεί προβληματισμό, άρα αξίζει να υπάρχει και να γίνεται ορατό στον κόσμο. Πόσα από αυτά που λεί μεσα του μπορεί να πει ένας πίνακας όσο καλός και αν είναι».

Η απόκτηση τέτοιων έργων δεν συνέβαλε και στο να διαφοροποιηθείτε ως συλλέκτης; Είναι κάτι που επιδιώκατε;

«Ήταν κάτι που έκανα ενστικτωδώς και ήταν εντελώς συνεπές με τον τρόπο σκέψης μου. Βέβαια γρήγορα άκουσα από τους εξωτερικούς παρατηρητές ότι ναι, εδώ συμβαίνει κάτι διαφορετικό απ' ό,τι συνήθως, αλλά αυτό δεν αποτέλεσε κριτήριο για εμένα για να συνεχίσω με αυτόν τον τρόπο. Έχω και μικρά έργα. Κάνω κινήσεις να ασχοληθούμε με τους καλλιτέχνες που έχουμε σε βάθος, έχουμε και σχέδια και βιβλία καλλιτεχνών, βίντεο, περφόρμανς».

Δεν υπάρχει ανταγωνισμός ή έστω ευγενής άμιλλα μεταξύ των συλλεκτών; Εξάλλου πολλοί γνωρίζετε μεταξύ σας.

«Βρίσκω ένα κοινό στοιχείο στους συλλέκτες που έχω γνωρίσει: είναι η αγάπη για την τέχνη. Αυτή υπάρχει σε όλους, ακόμα και σε εκείνους που μπορεί να αγοράζουν περισσότερο για επενδυτικούς λόγους, για αγορά και μεταώληση. Από εκεί και πέρα, ο καθένας ανάλογα με τις δικές του συνθήκες, αντιλήψεις, χώρα όπου ζει, κάνει διαφορετικά πράγματα για τη συλλογή του. Αυτό το βρίσκω πολύ υγιές, εγώ δεν θέλω να υποδείξω σε κανέναν τι να κάνει ή αν πρέπει να δωρίσει όλα τα έργα σε δημόσια μουσεία».

● Ο Δημήτρης Δασκαλόπουλος μπροστά στο έργο του Γιον Μπκ «Winona Ryder» (2009), το οποίο αποτελεί μέρος της μεγάλης δωρεάς του.

« Η σύγχρονη τέχνη σε σπρώχνει να οδηγηθείς εκεί που δεν πας συχνά μέσα στο μυαλό σου και μέσα στην ψυχή σου »

Βρίσκω ένα κοινό στοιχείο στους συλλέκτες που έχω γνωρίσει: είναι η αγάπη για την τέχνη. Αυτή υπάρχει σε όλους, ακόμα και σε εκείνους που μπορεί να αγοράζουν περισσότερο για επενδυτικούς λόγους

Κάτι άλλο που σας διαφοροποιεί από τους περισσότερους συλλέκτες είναι ότι δεν επιδιώκετε να γνωρίσετε τους καλλιτέχνες ή να είστε φίλος μαζί τους.

«Ναι, γιατί το έργο μιλάει, έχει την έντασή του και την έκφρασή του, είναι εκείνο που θα βρεθεί δίπλα σε άλλα έργα. Για εμένα ποτέ δεν ήταν απαραίτητο να γνωρίσω τον καλλιτέχνη για να κρίνω το έργο. Το έχω κάνει και αυτό, αλλά δεν έχω βιώσει εκ των υπέρων πιο έντονα συναισθήματα, είτε θετικά είτε αρνητικά, από αυτά που μου προκάλεσε το έργο».

Κατά πόσο είναι αλήθεια εφικτό να είναι φίλοι ο συλλέκτης με τους δημιουργούς των έργων που συλλέγει; Έχω την αίσθηση ότι πρόκειται για μια εξουσιαστική σχέση στον πυρήνα της, ότι είναι δύσκολο να είναι ισότιμη.

«Δεν έχω μεγάλη ιδέα εμπειρία για να το κρίνω. Ξέρω, βεβαίως πάρα πολλούς συλλέκτες οι οποίοι διασκεδάζουν πραγματικά να είναι παρέα με τους καλλιτέχνες».

Η φίλια είναι όμως πιο φορτισμένη λέξη και περιλαμβάνει περισσότερα από την από κοινού διασκέδαση.

«Όλοι οι πιο διάσημοι άνθρωποι έχουν πάρα πολλούς φίλους που δεν τους έχουν γνωρίσει καν».

Ο κ. Ρίτσαρντ Αρμστονγκ, διευθυντής του Μουσείου και Ιδρύματος Solomon R. Guggenheim, είπε σε πρόσφατη συνέντευξή μας κάτι ενδιαφέρον: ότι αυτό που αποκομίζετε με τη δωρεά είναι η αθανασία. Αυτό δεν είναι κάτι που επιδιώκει ο συλλέκτης ούτως ή άλλως με τη συστηματική κατοχή αντικειμένων; Μια μορφή ελέγχου πάνω στο χάος της ζωής αλλά και του θανάτου;

«Δεν είναι μόνο η κατοχή αλλά και η δωρεά των αντικειμένων που έκανα, κάτι που με χαρακτηρίζει, που με ικανοποιεί προσωπικά. Νομίζω ότι ο κάθε άνθρωπος, και αυτό πραγματεύεται αυτή η συλλογή που έφτιαξα, διαθέτει την εσωτερική δύναμη και την ανάγκη να αφήσει ένα αποτύπωμα. Όστε εγώ ξεφεύγω από αυτό ούτε κανένα άλλος. Γι' αυτό ζούμε, γι' αυτό προσπαθούμε».

Οπότε δεν θα συλλέγετε πλέον έργα; Είναι εφικτό κάτι τέτοιο για εσάς;

«Έχω σταματήσει να προσθέτω έργα σε αυτή τη συλλογή γιατί θεωρώ ότι το μήνυμά της και το περιεχόμενό της είναι ολοκληρωμένα. Τώρα, όπως έχω πει, δεν είμαι κυρίως συλλέκτης, είμαι λάτρης της τέχνης, άρα συνεχίζω να πηγαίνω στα μεγάλα αριστουργήματα. Την περασμένη εβδομάδα ήμουν στην έκθεση του Ραφαήλ στη National Gallery του Λονδίνου και επί τη ευκαιρία είδα κι άλλα πράγματα. Η αγάπη μου για την τέχνη συνεχίζεται. Αν δω κάτι που είναι πάρα πολύ ωραίο και το θέλω ή που νιώθω ότι θέλω να ζω μαζί του, μπορεί να το πάρω. Μου λένε πολλοί ότι το μικρόβιο του συλλέκτη δεν φεύγει ποτέ

και κάτι άλλο θα ακολουθήσει οπωσδήποτε. Δεν ξέρω, αφήνομαι ελεύθερος».

«Μικρόβιο» ή και «εξάρτηση». Δεν νιώθετε σύνδρομο στέρσης;

«Ομολογώ έχω ένα κενό μέσα μου. Δεν είναι ότι απλώς έφυγαν τα έργα, αλλά ένα δημιουργήμα το οποίο έχυζα και είχε τη δική του οντότητα. Τώρα, αν θα βρεθώ κάποια στιγμή να κάνω κάποια άλλη συλλογή με άλλο θέμα είναι κάτι που δεν αποκλείω ποτέ».

Ενας άλλος τομέας των δραστηριοτήτων σας μέσα από τον οργανισμό NEON είναι ότι συνεργαστήκατε με δημόσιους φορείς για την ανακαίνιση και ανάπλαση χώρων (τους οποίους μετά αφήνετε προς αξιοποίηση στους φορείς). Μεγάλο παράδειγμα το πρώην Δημόσιο Καπνεργαστάσιο, το οποίο, όπως ακούσαμε από τον Πρόεδρο της Βουλής κ. Κωνσταντίνο Τασούλα, έχει μπει σε τροχιά περαιτέρω ανάπλασης, κάτι που σκεφτήκαμε ότι δεν είναι απαραίτητο.

«Εγώ δεν νομίζω ότι χρειάζεται τίποτε περισσότερο από έναν μηχανισμό ευελιξία με ελευθερία που θα μπορεί να ενεργοποιεί αυτόν τον χώρο συχνά, όπως έκανε ας πούμε ο NEON επί δύο χρόνια. Δεν χρειάζονται – τουλάχιστον σε αυτή τη φάση – ούτε μεγάλες ανακαινίσεις, εκτός αν έχουν κάποιο άλλο σχέδιο καλύτερο από αυτό που μπορώ να φανταστώ εγώ».

Πιστεύετε ότι αναγνωρίζεται αυτό που κάνετε; Οι συνεργασίες η προσπάθεια να αξιοποιούνται ουσιαστικά οι χώροι που εσείς αναμορφώνετε;

«Νομίζω ότι αυτό που δημιουργείται και θα κατευθύνει όλο και περισσότερο τα πράγματα είναι μια κοινή γνώμη η οποία έχει εκτεθεί πλέον σε αυτές τις ωραίες προποβουλίες για τις οποίες μιλάμε και έχουν κάνει την Αθήνα ενδιαφέρουσα. Μια κοινή γνώμη που θα έχει γνώμη, απατήσεις, επιρροή. Και νομίζω ότι ο NEON τουλάχιστον έχει φέρει δεκάδες χιλιάδες ανθρώπων κοντά στη σύγχρονη τέχνη. Για παράδειγμα, όταν τελειώσει και αυτή η έκθεση, το Καπνεργαστάσιο θα το έχουν επισκεφθεί 100.000 άνθρωποι που θα έχουν πλέον μια αντίληψη γι' αυτόν τον χώρο. Οπότε φαντάζομαι θα ληφθεί υπ' όψιν αυτή η κοινή αίσθηση, τι θέλει ο κόσμος».

Ο κόσμος πηγαίνει στις εκθέσεις, όμως πραγματικά βλέπει αυτό που κοιτάζει, αναζητεί τα βαθύτερα νοήματα της τέχνης ή την αξιολογεί βάσει του κατά πόσον είναι «instagrammable»;

«Δεν νομίζω ότι αυτές οι επιδόσεις της τέχνης είναι καταγράφιμες ή μετρήσιμες. Είναι αυτό το μυστήριο της τέχνης. Όμως έστω και για ένα Instagram να έρθει κάποιος, κάτι θα νιώσει. Δεν ξέρουμε τι ακριβώς μένει σε ένα παιδάκι που έρχεται και που οπωσδήποτε δεν καταλαβαίνει όσα και να του πεις. Έχω δει όμως πολλά παιδά-

Ο Δημήτρης Δασκαλόπουλος φωτογραφημένος πλάι στην εγκατάσταση του Λόρις Τσεκίλι «Sinapsis paradigms and Micrologies» (2012), η οποία διαρθρώνεται σε τρία μέρη.

κια με τα μάτια γουρλωμένα να κοιτούν τα έργα. Κάτι θετικό συντελείται μέσα τους».

Ποιο πιστεύετε ότι μπορεί να είναι το αποτέλεσμα αυτής της διάκωσις της τέχνης;

«Καταρχήν εγώ πιστεύω ότι είναι μια βασική ανάγκη, δεν είναι πολυτέλεια, όσο και να φανταστείται έτσι, δεν είναι μακρινή και άπιαστη, παρ' όλο που συχνά αυτή είναι η πρώτη αντίδραση προς τη σύγχρονη τέχνη. Το γεγονός ότι ο κόσμος συρρέει στην τέχνη, και την παλιά και την καινούργια, σημαίνει ακριβώς αυτό. Είναι μια ανάγκη, άρα όπως δεν διερωτούμαστε αν πρέπει να οργανώσουμε ένα σύστημα ώστε να τρέφονται οι άνθρωποι, εγώ το ίδιο λέω ότι δεν χρειάζομαστε ένα σύστημα για να έρχονται οι άνθρωποι σε επαφή με την τέχνη. Δεύτερον, πιστεύω ότι η σύγχρονη τέχνη σε σπρώχνει να οδηγηθείς εκεί που δεν πας συχνά μέσα στο μυαλό σου και μέσα στην ψυχή σου. Και μόνο αυτή η διαδικασία είναι χρήσιμη. Ξεκίνησα τον NEON όταν έζησα την τραγωδία της πτώχευσης της χώρας μας, η οποία ήταν πτώχευση όχι οικονομική αλλά των συμπεριφορών μας και των συνηθειών μας και ελπίζω ότι αυτού του είδους η επαφή με τη σύγχρονη τέχνη κάπου ακονίζει κάποια μυαλά, ανοίγει ορίζοντες, κάνει τους ανθρώπους πιο περιέργους, πιο δεκτικούς στο διαφορετικό. Αρετές πάρα πολύ χρήσιμες για κάθε σύγχρονο πολίτη που καλείται να ζήσει στη χώρα του αλλά που καταλαβαίνει συνέχεια ότι είναι μέρος ενός ευρύτερου, πολυπλοκου περιβάλλοντος. Η σύγχρονη τέχνη βοηθάει σε αυτό έστω και αν δεν μπορούμε να μετρήσουμε την ευφροσύνη μας προστού μπούμε σε μια έκθεση αλλά και μετά για να τη συγκρίνουμε».

Πάντως η «καμψη» στη συλλεκτική σας δραστηριότητα, όπως έχει χαρακτηριστεί η μεγάλη δωρεά, αλλά και το γεγονός ότι σταματάτε να συλλέγετε, τουλάχιστον με τον τρόπο που το κάνατε, συμπίπτει με μια αντίστοιχη καμψη στην επιχειρηματική σας δραστηριότητα. Πρόσφατα κάνατε πολύ δυναμικές κινήσεις και πάλι στον χώρο των τρεφίμων με τη δημιουργία ενός ακόμη fund μετά την Damma Holdings και τη Diorama I. Κάνετε ένα γενικό restart;

«Δεν ξέρω. Αυτό που με χαρακτηρίζει πάντα είναι ότι δεν ήμουν ποτέ ένα πράγμα μοναδικό και ότι μου άρεσε να ολοκληρώνω δημιουργήματα και μετά να μεταβαίνω σε κάτι άλλο. Είναι 15 χρόνια που έφυγα από τη Νινάρτια και παρ' όλα αυτά δεν ξανάκανα μεγάλη επιχείρηση γιατί δεν μου ταιριάζει αυτή η νοοτροπία να επαναλαμβάνω κάτι που έκανα πριν. Είμαι ενεργός στα επιχειρηματικά αλλά πήρα και έναν δρόμο με τον NEON, με τη διαNEΟσις που έλεγε ότι θέλω να συνεισφέρω ευρύτερα σε πράξεις κοινής ωφελείας. Αρα είμαι πλήρως ικανοποιημένος γιατί ασχολούμαι με πολλά και διάφορα και όταν τελειώνει κάτι βρίσκω κάτι άλλο και ξαναρχίζω».

Συχνά δημοσιογράφοι χαρτολογώντας σας απέδωσαν ως και μαντικές ικανότητες. Διότι είχατε πουλήσει τη Νινάρτια λίγο πριν από τη μεγάλη κρίση, γιατί είχατε προβλέψει την άνοδο του ΣΥΡΙΖΑ στην εξουσία προτού αρχίσει να διαφαίνεται η πραγματική η προοπτική. Ποια είναι λοιπόν η νέα τάση που διαβλέπετε στον ορίζοντα;

«Έχουμε μια μεγάλη πρόκληση μπροστά μας ως ανθρωπότητα γιατί θεωρούσαμε ότι έχουμε λύσει τα μεγάλα μας θέματα, τα έχουμε βάλει σε τάξη και τώρα βρισκόμαστε με αυτή την ανατροπή των δεδομένων αξιών, των θεσμών, του τρόπου λειτουργίας του διεθνούς συστήματος και οικονομικά και πολιτικά. Δεν βλέπω ακόμα να έχουμε καταφέρει να οραματιστούμε και να εκφράσουμε το επόμενο σύστημα ώστε να τροποποιήσουμε αυτά τα δεδομένα που ξέραμε πριν. Θα είναι λοιπόν μια περίοδος με πολλή ρευστότητα».

INFO

«Dream On»: Πρόην Δημόσιο Καπνεργαστήριο, Λένοριαν 218, ως τις 27 Νοεμβρίου.